

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา
 - 1.1 ความหมาย ของการนิเทศการศึกษา
 - 1.2 เหตุผลและความจำเป็นในการนิเทศภายในสถานศึกษา
 - 1.3 ผู้นิเทศและบทบาทของผู้นิเทศภายในสถานศึกษา
 - 1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนกับการบริหารสถานศึกษา
 - 1.5 ความสำคัญ และประโยชน์ของการนิเทศการศึกษา
 - 1.6 ปัญหาและอุปสรรค ของการนิเทศการศึกษา
2. แนวทางการ ปฏิบัติการ นิเทศการศึกษาของหน่วยงาน นักวิชาการและนักการศึกษา
 - 2.1 แนวการจัดการศึกษา
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 กับการนิเทศการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ
5. สรุปแนวคิด หลักการ ที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในแต่ละหัวข้อผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูซึ่งเป็นผู้สอนหลักในระบบโรงเรียนสำหรับความหมายของการนิเทศตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีจุดเน้นแตกต่างกันออกไปในแต่ละยุคสมัยอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคนั้นมีจุดมุ่งหมายตรงกัน นั่นก็คือ ต้องการปรับเปลี่ยนการสอนของครูให้มีคุณภาพมากขึ้น

ในสมัยก่อนนั้นเรามักจะนึกถึงการนิเทศการศึกษาในรูปของบุคคลที่เป็นครูของครูให้คำแนะนำหรือสาธิตวิธีสอนใหม่ ๆ รวมทั้งการสร้างและการใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับการเรียนให้กับครูผู้สอนในปัจจุบันนี้การนิเทศได้มีขอบเขตและมีความหมายกว้างออกไปมากจากจุดเน้นในปัจจุบันจะคำนึงถึงทุกองค์ประกอบทางการศึกษาที่จะทำให้การสอนของครูมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น องค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ การช่วยเหลือครูผู้สอนโดยตรงให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาหลักสูตร การให้บริการเสริมวิชาการ การพัฒนา กลุ่มและค้นหาหรือสืบสวนข้อมูลเพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงการสอนซึ่งวิธีการดังกล่าว เรียกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ดังนั้นการนิเทศการศึกษาซึ่งมีนักการศึกษา และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และการนิเทศการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เดไซ (Desai. 1963 : 2) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการศึกษาปัญหาของแต่ละโรงเรียนให้มีความเข้าใจในกระบวนการทาง การศึกษาทุกรูปแบบ โดยผู้ศึกษาที่เรียกว่า “ผู้นิเทศ” พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำช่วยเหลือครู อาจารย์ใหญ่ และผู้บริหาร การศึกษาตามความเหมาะสม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542 : 1488) ระบุว่า นิเทศ หมายถึง การให้คำแนะนำช่วยเหลือในการดำเนินการภารกิจงานของโรงเรียนและการสอนแต่ละวิชา ผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา หรือศึกษานิเทศก์

พจนานุกรมศัพท์อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ (เชิรชัย เอี่ยมวรเมธ. 2543 : 977) ระบุว่า นิเทศ หมายถึง มีความเชี่ยวชาญทางด้านข้อมูล และสามารถนำข้อมูลมาชี้แจงแสดงรายละเอียดได้

โรเบิร์ต (Robert. 1965 : 2-3) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาแบบเดิมจะเป็นการนิเทศโดยผู้นิเทศจะใช้อำนาจของตนสั่งการให้ครูปฏิบัติตาม ซึ่งวิธีการดังกล่าว จะคล้ายกับผู้สั่งการในระบบเจ้าขุนมูลนาย (Autocracy) นอกจากนี้จะมีการตรวจสอบ (Inspection) และตรวจเยี่ยม (Visitation) การปฏิบัติงานของครู โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและการสอนของครู ในภาพรวมทั่ว ๆ ไป สำหรับพฤติกรรมการณ์นิเทศในลักษณะนี้ส่วนมากจะเน้นการ สั่งการมากกว่า การให้คำปรึกษาแนะนำ ส่วนความหมายของการนิเทศในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก มีการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการนิเทศ มีการสนับสนุนให้ผู้มีส่วนร่วมหรือครูมีบทบาทในการพัฒนาตนเองเพื่อปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

กลิกแมน (Glickman. 1985 : 3) ได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง หน้าที่ของทางโรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงการสอนรวมทั้งการให้ความช่วยเหลือโดยตรงกับครู (Direct assistance to teachers) การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development) การให้บริการเสริมวิชาการ (Inservice training) การพัฒนา กลุ่ม (Group development) และการสนับสนุนให้ครูทำ

วิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สำหรับความหมายของ ผู้นิเทศนั้น กลิคแมน ได้ให้ความเห็นว่าผู้นิเทศจะต้องเป็นบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบงานการนิเทศ ซึ่งเป็นงานหลักของตน ผู้นิเทศที่ตื่นนอกจากจะมีสติปัญญาดีแล้วเขาควรจะต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ความรู้ ทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะเฉพาะด้าน เป็นต้น

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Bruckner. 1955 : 14) ให้ความหมายของการนิเทศว่าการนิเทศ คือ การให้บริการเกี่ยวกับความชำนาญทางเทคนิคด้านวิชาการในการเรียนการสอนและการปรับปรุงสภาพการเรียนรู้และความเจริญเติบโตของผู้เรียน

สปีร์ (Spear. 1967 : 14) ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนี้ เป็นกระบวนการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู และมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือครูเพื่อให้ครูช่วยตนเองได้

มาร์กส์ (Marks. 1978 : 14) ได้กล่าวถึงการนิเทศว่า เป็นการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และส่งผลสะท้อนต่อการพัฒนานักเรียน

โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (Gold and others. 1980 : 15-16) ได้สรุปจากคำจำกัดความการนิเทศไว้ว่า เป็นลักษณะงานที่มอบหมายให้ครูหรือผู้นิเทศที่จะกระตุ้นให้ครูหรือครูแนะแนวในโรงเรียนให้มีพัฒนาการที่จะนำวิธีการสอนสื่อการเรียนการสอนมาใช้ โดยเน้นถึงทักษะในการติดต่อสื่อสารในการนิเทศ ปัจจุบันการนิเทศได้พยายามที่จะช่วยเหลือครูแก้ปัญหา ช่วยเหลือครูในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างครูและนักเรียน

กลิคแมน (Glickman. 1990 : 15) ให้ความคิดเกี่ยวกับการนิเทศว่าเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับงานและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการสอนในเรื่องหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครู รวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน

อัลฟอนโซ และคณะ (Alfonso and others. 1981 : 17) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการสอนเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างเป็นทางการในองค์กรนั้น ซึ่งชี้แนะถึงพฤติกรรมของครูในทางที่จะให้ความสะดวกในด้านการเรียนของนักเรียน และสัมฤทธิ์ผลถึงเป้าหมายขององค์กรโดยแสดงเป็นระบบ ดังนี้

แฮร์ริส (Harris. 1985 : 17) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนว่าเป็นสิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนได้กระทำต่อผู้ใหญ่และสิ่งอื่น ๆ เพื่อจะรักษาไว้หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียนในวิถีทางตรงที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสอน ซึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้นและช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนของนักเรียน การนิเทศการสอนมีความสัมพันธ์กับการสอนมากกว่าตัวนักเรียน

การนิเทศการสอนเป็นหน้าที่ของการปฏิบัติงานในโรงเรียนไม่ใช่งานเฉพาะและเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน

สิปปนนท์ เกตุทัต (2528 : 132) ได้กล่าวว่า “การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการนิเทศโดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ ความสามารถและความชำนาญตลอดจนมีประสบการณ์ในด้านการสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียนในรูปแบบของพี่เลี้ยง การปรึกษางานในหมู่คณะและการให้ความรู้เพิ่มเติมโดยยึดหลักการฝึกกำลังกันปฏิบัติงานให้สำเร็จ

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 200) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน คือ กระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ได้รับมอบหมายในการพัฒนาคุณภาพการทำงานของครู และบุคลากรในโรงเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536 : 93) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน คือการที่ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โดยความร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียน ร่วมมือกันปรึกษาหารือเพื่อทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล วางแผนการปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดจนปรับปรุงคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียนให้ดีขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนอาจเชิญวิทยากรและศึกษานิเทศก์มาร่วมงานด้วย

สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษาหมายถึงกระบวนการในการจัดกิจกรรมทุกอย่างร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน การพัฒนาครูผู้สอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและยังเป็นการพัฒนาศักยภาพส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครู ทำให้ครูมีคุณภาพและยังเป็นการพัฒนาศักยภาพส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครูทำให้ครูมีคุณภาพ ซึ่งผลการพัฒนาครูดังกล่าว จะส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

1.2 เหตุผลและความจำเป็นในการนิเทศภายในสถานศึกษา

โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลัก คือ การจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน การนิเทศภายในโรงเรียนแต่เดิมนั้นกระทำโดยศึกษานิเทศก์ แต่ปัจจุบันนี้สภาพต่าง ๆ ของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ประกอบกับจำนวนผู้เรียนมากขึ้น และมีความหลากหลาย การนิเทศโดยศึกษานิเทศก์จึงไม่เพียงพอ และทันต่อการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรภายในโรงเรียนในการดำเนินการ “การนิเทศภายในโรงเรียน” อย่างใกล้ชิด ซึ่งจะทำการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานหลักสูตร สอดคล้องกับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และเป็นที่ไปตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 22-30 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนด้วยเหตุผล ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยากจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการ ให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน
2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครู จะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ ทำงานในสถานการณืจริง
3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือในการเตรียมการสอน
4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายในการจัดการศึกษาของประเทศ ได้กำหนดการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน เกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้หลายมาตราและที่สำคัญ ๆ ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 11 - 14)

มาตรา 22(4) บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 30(4) บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ การศึกษา

ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 14) กล่าวว่า สถาบันโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลัก ซึ่ง จะต้องยึดปฏิบัติและพัฒนาการให้เจริญยิ่งขึ้นตลอดไป คือ การเรียนการสอนของบุคลากรใน โรงเรียนจะต้องพยายามเข้าใจถึงความสำคัญและหลักการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 18) สรุป ความจำเป็นของ การนิเทศภายในไว้ ดังนี้

1. การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการกระตุ้นโรงเรียนให้มีการเคลื่อนไหวทางวิชาการ อย่างต่อเนื่อง
2. เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทำให้ครูมีความเข้าใจ และเต็มใจสอนได้ตรงเป้าหมาย เพราะทุกคนรู้ทิศทางที่จะเดินไปมีภาพงานที่แจ่มชัด และมีความพึงพอใจที่ได้รับการนิเทศภายใน

3. ทำให้ฝ่ายบริหาร และฝ่ายวิชาการ เข้าใจขอบข่าย บทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
4. ฝ่ายวิชาการมั่นใจในผลสำเร็จของการนิเทศภายใน โรงเรียน
5. ศิษยานิเทศก์มีจำนวนจำกัดไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึง และเจาะลึกถึง การเรียนการสอนในห้องเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 122) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นดังนี้

1. ศิษยานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง
2. สภาพปัญหาและความต้องการในแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ผู้นิเทศจากภายนอกจะรู้ปัญหาและความต้องการของโรงเรียนที่แท้จริงได้ การตอบสนองความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก
3. ในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ บางคนมีความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรที่จะได้ใช้ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาช่วยชี้แนวทาง

วิจิตร วรุตบางกูร กาญจนนา ศรีกาฬสินธุ์ และสุพิชญา ชีระกุล (2524 : 10) ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาในระบบการศึกษาเนื่องมาจากเหตุผล ดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ
3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการโดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง
4. การศึกษาของประเทศไทยไม่อาจรักษามาตรฐานไว้ได้ จะต้องมี การควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

ด้วยความจำเป็นดังกล่าว ผู้มีหน้าที่นิเทศจึงควรจะต้องจัดดำเนินการเพื่อช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือช่วยเหลือตนเองในการสอนได้ทำให้ครูก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

กรมวิชาการ (2542 : 13) สรุปความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. สังคมมีการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านตลอดเวลา
2. การพัฒนาคุณภาพครูประจำการมีความซับซ้อนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการ

นิเทศ

3. การพัฒนาสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องสู่มาตรฐานการศึกษา
4. การประสานงานให้เกิดการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา

จากแนวคิดของนักการศึกษาและพระราชาบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวข้างต้นสรุปว่า เป็นเหตุผลและความจำเป็นในการนิเทศภายในดังกล่าวข้างต้นหมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องทำการ นิเทศครูผู้สอนและบุคลากรใน โรงเรียนเพื่อช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้พัฒนาแก้ปัญหาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัยและศักยภาพเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

1.3 ผู้นิเทศและบทบาทของผู้นิเทศภายในสถานศึกษา

1.3.1 ผู้นิเทศการศึกษากายในสถานศึกษา

การนิเทศการศึกษานั้นไม่จำเป็นต้องจำกัดว่าจะต้องเป็นการศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งข้าราชการครูภายในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาก็สามารถจะดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนได้

อาดัม และดิกกี (Adam and Dicky, 1953 : 65) ได้กล่าวถึงผู้นิเทศการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารหรือผู้นิเทศก็คือ บุคคลที่มีหน้าที่ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อเพิ่มพูนและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2534 : 99-100) กล่าวว่า บุคคลที่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับถือว่ามีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา นับตั้งแต่ผู้บริหารระดับกรม กอง จังหวัด อำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน
2. ศึกษาานิเทศก์ คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาโดยตำแหน่ง ซึ่งได้แก่ ศึกษาานิเทศก์อำเภอ ศึกษาานิเทศก์จังหวัด ศึกษาานิเทศก์กรม

แสงจันทร์ อินทนนท์ (2532 : 50) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษายะได้รับผลดี ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล 3 ฝ่าย คือ

ผู้ให้การนิเทศ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่จัดให้มีการนิเทศขึ้นและทำหน้าที่ โดยให้คำแนะนำปรึกษาหรือในการทำงานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย บุคคลเหล่านี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ หรือหัวหน้าหน่วยงานศึกษานิเทศก์ รวมทั้งบุคลากรผู้มีประสบการณ์ในการนิเทศ

ผู้รับการนิเทศ หมายถึง บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศในฐานะผู้ได้รับประโยชน์จากการนิเทศที่หน่วยงาน หรือสถานศึกษาจัดขึ้น ซึ่งได้แก่ ครู อาจารย์ หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา

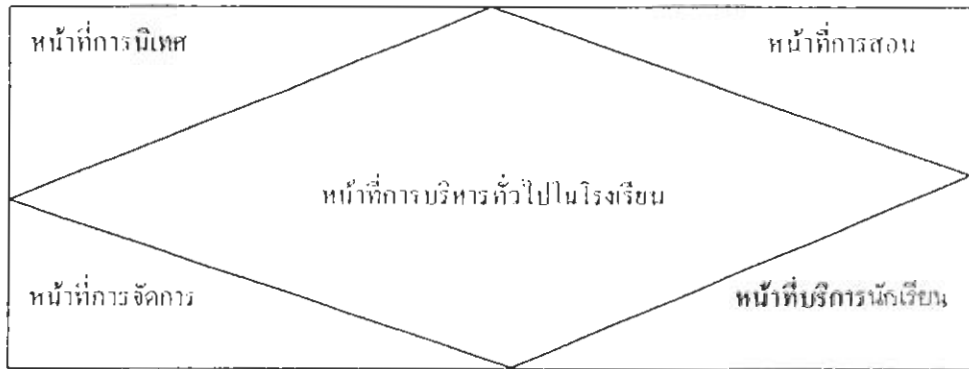
ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ทั้งผู้ให้การนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศรวมทั้งผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หน่วยงานศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา กล่าวคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่อยู่ในภายในโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งข้าราชการครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่โรงเรียนได้คัดเลือก หรือแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ผู้ให้การนิเทศ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่มีความสามารถพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนให้แก่ข้าราชการครูภายในโรงเรียน
2. ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูในโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งครูปฏิบัติการสอน ครูที่สนับสนุนการสอน และครูที่ปฏิบัติงานบริหารงานธุรการทุกคน

สรุปได้ว่าผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนหมายถึง การที่บุคลากรภายในโรงเรียน อันได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูที่มีความรู้ความชำนาญในการนิเทศที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งคอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริมครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนกับการบริหารสถานศึกษา

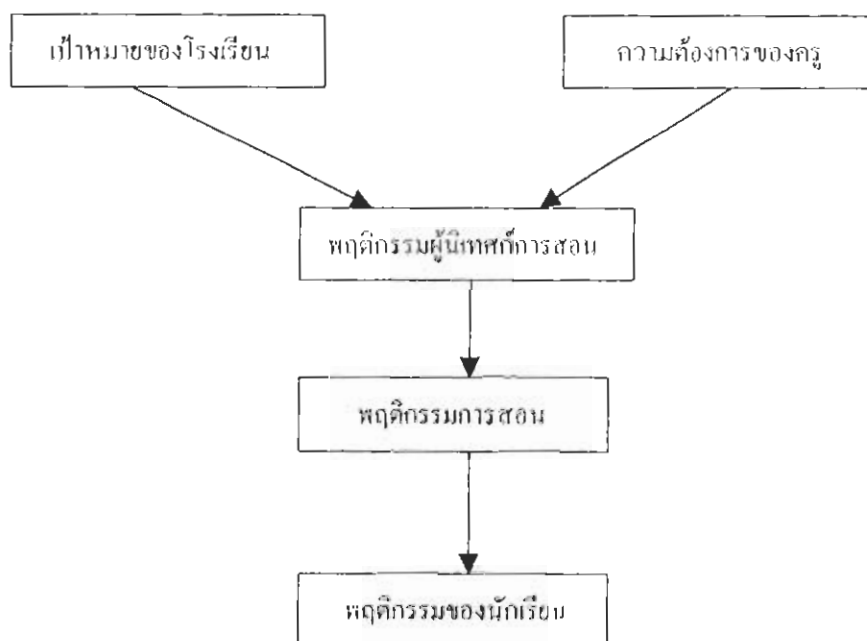
หน้าที่ของการนิเทศการสอน ถือเป็นงานที่สำคัญและถือปฏิบัติในสถานศึกษา ถ้าการเรียนคือ ผลผลิต และการสอนเป็นกระบวนการผลิตผู้เรียน จึงเป็นวัตถุประสงค์หรือตัวป้อน ด้วยเหตุนี้ การสอนและผู้เรียนจึงเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์ในงานของสถานศึกษา ถ้าพิจารณาจากแผนภูมิ จะเห็นถึงการแสดงมิติของการสอน และมิติของผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์กัน (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 25-28) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ของมิติการสอนกับมิตินักเรียนกับการบริหารสถานศึกษา

หน้าที่ที่ปฏิบัติในโรงเรียนมี 5 ด้าน คือ

1. การสอนเป็นงานศูนย์กลางและเป็นจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของโรงเรียน การสอนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับนักเรียน ซึ่งไม่เฉพาะครูผู้ทำหน้าที่สอนเท่านั้น แต่รวมถึงบุคลากรอื่นๆ เช่น บรรณารักษ์ นักแนะแนว ครูใหญ่ สื่อการสอนซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการสอน การสอนเป็นงานที่เกี่ยวกับนักเรียน **เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน**
2. การบริหารนักเรียน งานบริหารนักเรียนมีความสัมพันธ์กับนักเรียนโดยตรง แต่สัมพันธ์ทางอ้อมกับการสอน ซึ่งได้แก่ หน่วยบริหารต่างๆ ในสถานศึกษาเช่น พยาบาล นักแนะแนว หมอ คนขับรถ และภารโรง เป็นต้น และบางครั้งครูผู้สอนก็ทำหน้าที่บริการนักเรียนด้วย ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยสนับสนุนการสอน
3. การจัดการ การจัดการเกี่ยวข้องกับอ้อมกับการสอนและห่างจากนักเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ครูใหญ่ คณะกรรมการ โรงเรียน ศักยานิเทศก์ และรวมทั้งครูผู้สอนด้วย การจัดการเป็นหน่วยสนับสนุนการสอน
4. การนิเทศ หน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสอน แต่ห่างจากนักเรียนเป็นงานของผู้นิเทศ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายพัฒนาหลักสูตร ฝ่ายจัดการเรียนการสอน รวมทั้งครูผู้สอนด้วย ถือเป็นหน่วยที่เกี่ยวกับการสอนโดยตรง
5. การบริหาร ขอบเขตของการบริหารในโรงเรียน เป็นการวางนโยบายการสอน การให้การสนับสนุน การสอนมีความสัมพันธ์กับการบริหารการสอนและผลของการเรียนของนักเรียน

ภาพประกอบ 3 แสดงระบบของหลักสูตรการนิเทศการสอน

จากเป้าหมายของโรงเรียน และความต้องการของครูในด้านการนิเทศ ก็จะนำไปสู่ หลักสูตรผู้นิเทศการสอน โดยมุ่งไปสู่หลักสูตรการสอน และสุดท้ายเป็นคุณภาพของนักเรียน

สรุป การนิเทศเป็นการจัดการบริหารการศึกษาด้านหนึ่ง เพื่อการชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ของครู และเพิ่มคุณภาพของนักเรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา ส่วนการนิเทศการสอน เป็นส่วนย่อยของการนิเทศ เพื่อมุ่งปรับปรุงและพัฒนาการสอนใน โรงเรียน โดยมุ่งที่พฤติกรรมของ ครูที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนลักษณะงานของการนิเทศการสอน จะมีงานพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การเลือกสรรบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ การจัดอบรมประจำการ การประชุมนิเทศ การบริการพิเศษ งานสัมพันธ์กับชุมชน และงาน ประเมินผลโดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูและคุณภาพของนักเรียนหลักการนิเทศการสอน ที่ควรยึดถือ คือ หลักแห่งการเสริมความเจริญงอกงามให้ครูและนักเรียน หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ หลักการสร้างขวัญและกำลังใจ หลักการปรับปรุงการเรียนการสอน และการส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น

1.5 ความสำคัญ และประโยชน์ของการนิเทศการศึกษา

ในยุคข้อมูลข่าวสารหรือยุคโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสารสามารถติดต่อกันได้อย่างทั่วถึง และอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีผลกระทบต่อการจัด

การศึกษาทั้งในระบบการศึกษา และนอกระบบการศึกษา กล่าวคือในระบบการศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตร การขยายตัวในด้านขนาดของโรงเรียน ห้องเรียนอันเป็นผลมาจากจำนวนนักเรียน และบุคลากรที่เพิ่มขึ้น ส่วนนอกระบบการศึกษา ได้แก่ ความก้าวหน้า หรือพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้มีความรู้ที่จะต้องศึกษาเพิ่มมากขึ้น การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาซึ่งพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณภาพการศึกษา การนิเทศ การศึกษาจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ภิญโญ สาร (2523 : 46-47) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา ทำให้วิชาชีพทางการศึกษาเจริญงอกงาม ทำให้ครู อาจารย์ ได้พัฒนาตนเอง ดียิ่งขึ้น มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น และยังคงกล่าวอีกว่า การนิเทศการศึกษาทำให้มีการปรับปรุงวิธีสอน และวิธีสอนทำให้การศึกษาดียิ่งขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์เข้าไปทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ประเมินและวิเคราะห์ วิเคราะห์งานต่าง ๆ ของการให้การศึกษาอยู่เสมอ ทั้งที่ตนเองและผู้อื่นนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ วิจัย ผลงานของการศึกษานิเทศก์จึงเที่ยงตรงและไม่ลำเอียง ส่วน ชาญชัย อาจิมสมาจาร (2525 : 5) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่จำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับ การฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานใน สถานการณ์จริง ส่วน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ ได้แสดงแนวคิดของความเป็นของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ต้องทำตัวเป็น ตัวการในการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยทำการร่วมกับครูอาจารย์ คณะครู คณะบุคลากร เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลง หลักสูตรในระดับต่าง ๆ เช่น ประถม มัธยม และวิทยาลัยครู และนอกจากนั้นยังให้แง่คิดว่าในการผลิตครูต้องยอมรับว่า สถาบันผลิตครูบางแห่งไม่สามารถผลิตครูที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อครู อาจารย์ไปทำงานในโรงเรียนแล้ว จึงต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ครูนั้นเป็น ผู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และนอกจากนั้นในการรักษามาตรฐานของการศึกษานั้นต้องอาศัยผู้ชำนาญ โดยเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้มาทำงานและช่วยนิเทศความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ครูประจำการ ให้มีความคิดกว้างไกล ความจำเป็นในการรักษามาตรฐานการศึกษาของประเทศ ไม่อาจรักษามาตรฐานไว้ได้ ถ้าขาดบุคคลที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน นอกจากนั้น บันดิอ พฤกษ์วัน (2537 : 11) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการนิเทศไว้ว่าวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ตลอดจนแนวคคทางการสอนใหม่ ๆ ได้รับการค้นพบจากการค้นคว้าวิจัยตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศการศึกษา นอกจากนั้นการศึกษาทุกระดับจะต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการดำรงชีวิต

ในปัจจุบัน การนิเทศการศึกษาช่วยให้มีการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และกล่าวว่าการสอนเป็นวิชาชีพชั้นสูงต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพให้ก้าวหน้าให้เหมาะกับวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง ดังนั้นการพัฒนาวิชาชีพต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการนิเทศการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันพบว่า ครูมีภารกิจมากมายจนไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้า และติดตามวิทยาการใหม่ๆ การนิเทศการศึกษายังมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนการสอน โดยผู้นิเทศจะเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือครูให้เป็น ผู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสภาวะสังคม ที่มีวิทยาการต่าง ๆ ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังคำกล่าวที่ว่า “โลกของการสอนกับโลกของการนิเทศการศึกษาคือธรรมชาติของคู่กัน”

สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษามีความสำคัญยิ่ง และจำเป็นต่อการเรียนการสอนในทุกรูปแบบอันที่จะส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดความรู้ความเข้าใจในวิธีการจัดการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพ

1.6 ปัญหาและอุปสรรค ของการนิเทศการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคของการนิเทศการศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ

1.6.1 ระยะการศึกษาที่ยังไม่เป็นระบบ (ก่อน พ.ศ. 2430) การจัดการศึกษาของไทย ในรัชกาลสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการศึกษาในวัดและในวัง วัดได้ชื่อว่าเป็นโรงเรียน ในด้านการศึกษา ศิลปะวิทยาการต่างๆ ตลอดจนการไล่นหนังสือ ส่วนการศึกษาวินิจฉัยมักจะเกิดความวังและบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เช่น บ้านคันทอง บ้านช่างทอง โดยการฝึกภาคปฏิบัติ จนเกิดความเชี่ยวชาญ ผู้นิเทศจึงเป็นทั้งครูผู้ฝึกหัดไปในตัว

1.6.2 ระยะการศึกษาเริ่มเป็นระบบ (พ.ศ. 2430-2475) การจัดตั้งโรงเรียน เพื่อพระบรมวงศานุวงศ์และลูกหลานข้าราชการในสมัยรัชกาลสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เริ่มเป็นระบบ โดยมีอาจารย์ใหญ่รับผิดชอบผลการศึกษาในโรงเรียนในปี พ.ศ. 2438 ได้มีการไล่นหนังสือขึ้น คือ การสอบการอ่านไทย เพื่อให้ใบสำคัญเป็นหลักฐานในการเข้ารับราชการ และได้มีการปรับปรุงสมรรถภาพการสอน โดยการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูในปี พ.ศ. 2433 รัฐได้แต่งตั้งเสนาบดีและเจ้าหน้าที่จัดการศึกษา โดยการไปตรวจการปฏิบัติงานของครู และควบคุมแนวการศึกษาด้วยวิธีสอบวิชา ตามกรมได้วางไว้เป็นมาตรฐาน เจ้าหน้าที่ออกไปตรวจการศึกษาตามหัวเมือง เรียกว่า พนักงานตรวจแขวง ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2443 และได้จัดตั้งกรมวิชาการในปี พ.ศ. 2469 เพื่อควบคุมส่งเสริมการแต่งแบบเรียนให้ดีมีมาตรฐาน และอบรมครูเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ

1.6.3 ระยะการศึกษาในระบอบประชาธิปไตย (2475 - ปัจจุบัน) การจัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบการจัดการศึกษาและการจัดตั้งกรมต่าง ๆ ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการเพื่อ

ให้การจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ธรรมดาต่าง ๆ จึงได้จัดหน่วยศึกษานิเทศก์ของตนเอง กรมวิสามัญ ได้จัดตั้งตำแหน่งศึกษานิเทศก์ประจำอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2496 โดยทำหน้าที่แนะนำปรับปรุง การสอนและการบริหารโรงเรียน ส่วนกรมสามัญได้จัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์กรมขึ้นในปี พ.ศ. 2479 และในปี พ.ศ. 2498 กรมการฝึกหัดครู กรมอาชีวศึกษา กรมพลศึกษา ก็ได้แต่งตั้งศึกษานิเทศก์ ขึ้นประจำกรมแต่ละกรมขึ้น ปัจจุบันงานนิเทศก์การศึกษาได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งระดับ ภาควิชา ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน

สังัด อุหรานันท์ (2530 : 122) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีปัญหาอุปสรรค ดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการ การนิเทศภายในโรงเรียนต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง
2. สภาพปัญหาและความต้องการในแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ผู้นิเทศจากภายนอกจะรู้ปัญหาและความต้องการของโรงเรียนที่แท้จริงได้ การตอบสนองความต้องการ จึงเป็นไปได้ยาก
3. ในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถเพียงพออบคนมีความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรที่จะได้ใช้ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาช่วยชี้แนวทาง

2. แนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของหน่วยงาน นักวิชาการ และนักการศึกษา

แนวปฏิบัติการนิเทศการศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 36) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติตามขอบข่ายและภารกิจ การบริหารและจัดการสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล กล่าวถึงแนวปฏิบัติในการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา
3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
4. ติดตามประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบ และกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

สังกัด อุทรานันท์ (2530 : 46) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมในสังคมไทยไว้ 5 ขั้นตอน ด้วยกัน คือ

1. ขั้นตอนการวางแผน (Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศภายในโรงเรียนและผู้รับการนิเทศ จะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการจำเป็นของสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งการวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่**ชัด 1 หนึ่งขั้น**

2. การให้ความรู้ความเข้าใจ (Informing) ถึงสิ่งที่ดำเนินการว่า จะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไร และจะอย่างไรจึงจะให้ดำเนินงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

3. การปฏิบัติ (Doing) เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถ และผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศพร้อมทั้งควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาตามกำหนดเวลา และมีคุณภาพสูง ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารก็จะให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยในการปฏิบัติงาน

4. การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจจะดำเนินงานในขณะที่ผู้นิเทศกำลัง**ปฏิบัติงานหรือปฏิบัติงานเสร็จ**ลงไปแล้ว

5. การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศประเมินผลงาน และประเมินผลการดำเนินงานที่**ปฏิบัติไปแล้วว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค**อย่างไรบ้างที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้เรียกโดยย่อว่า PIDER

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 23) ได้เสนอแนะกระบวนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา และความต้องการในการนิเทศการศึกษาเป็นขั้นตอน**เริ่มต้นที่จะได้ข้อมูล**จากการศึกษา เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจวางแผนและกำหนดทางเลือกต่อไป

2. การวางแผน และการกำหนดทางเลือก การวางแผน คือ การพิจารณา**และตัดสินใจ**อย่างมีเหตุผลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์**ในการกำหนด**วัตถุประสงค์เป้าหมายที่**หนึ่งประสงค์** ซึ่งรวมถึงการกำหนดการเลือกทางปฏิบัติ **รายละเอียดขั้นตอนการทำงาน**อย่างมีระบบที่สะดวกแก่การปฏิบัติและเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

3. การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการมีความจำเป็นสำหรับผู้ให้การนิเทศ เพราะถือได้ว่าเป็นกระบวนการหลักที่สำคัญมีความจำเป็นต่อการนิเทศการศึกษาเป็นตัวที่จะให้การนิเทศการศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

4. การปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการนิเทศจริงตามแนวทางหรือวิธีการที่ได้กำหนดไว้

5. การประเมินผล เป็นขั้นตอนการตรวจสอบการปฏิบัติงาน การรวบรวมปัญหาที่ปฏิบัติแต่ละขั้นตอนเพื่อหาทางแก้ไข

นิพนธ์ ไทพานิช (2531 : 36) ให้ความหมายของการนิเทศแบบคลินิกว่าเป็นการนิเทศแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการณ์สอน
2. สังเกตการณ์สอน
3. วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีการประชุม
4. ประชุมนิเทศ
5. ประชุมวิเคราะห์เหตุการณ์การนิเทศ

กรมวิชาการ (2543 : 17) สรุปได้ว่า การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาคงจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการนิเทศ
2. ขั้นวางแผนการนิเทศ
3. ขั้นปฏิบัติการตามแผนการนิเทศ
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ
5. ขั้นปรับปรุงวิธีการนิเทศ

แฮร์ริส (Harris, 1985 : 14-15) กล่าวว่ากระบวนการนิเทศการศึกษามีอยู่ 5 ขั้นตอน

1. การวางแผน (Planning process) หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ การหาวิธีดำเนินการ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นและการวางโครงการ
2. การกำหนดมาตรฐานของงาน (Organization process) หมายถึง การรวบรวมแสวงหาทรัพยากรทั้งด้านวัสดุและกำลังคน การกระจายงาน การมอบหมายงาน การประสานงาน และการกำหนดนโยบายในการทำงาน
3. การวินิจฉัยสั่งการ (Leading process) หมายถึง การคัดเลือกบุคคล การกระตุ้นให้คนทำงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การสาธิต การให้คำแนะนำ การให้คำแนะนำ การให้กำลังใจ และการอำนวยความสะดวกในการทำงาน
4. การควบคุมอำนาจการ (Controlling process) หมายถึง การดักเตือนแก้ไข การกระทำที่ผิด การให้ออกหรือเปลี่ยนคนทำงาน การดำเนินและวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับ การประเมินผลงาน

(Assessing process) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานและการทำวิจัยค้นคว้าหาวิธีการใหม่ ๆ กระบวนการทั้งห้าขั้นตอนนี้ เรียกว่า Polca

โคแกน (Cogan, 1973 : 36) ได้แบ่งการนิเทศแบบคลินิกโดยมีวงจรทั้งหมด 8 ขั้นตอนคือ

- ขั้นที่ 1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้นิเทศ
- ขั้นที่ 2 วางแผนร่วมกับครู
- ขั้นที่ 3 กำหนดวิธีการสังเกต
- ขั้นที่ 4 สังเกตการณ์สอน
- ขั้นที่ 5 วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน
- ขั้นที่ 6 กำหนดวิธีการปรึกษาหารือ
- ขั้นที่ 7 ประชุมปรึกษาหารือ
- ขั้นที่ 8 ปรับปรุงแผน

การนิเทศแบบคลินิก ศึกษาพฤติกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน และครูในห้องเรียน เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอนนั้นเพียงพอหรือไม่ เพราะในกระบวนการการเรียนการสอนยังมีสถานการณ์อื่น ซึ่งเห็นเด่นชัดค่อนข้างยาก และผลจากการสอนไม่เพียงแต่การออกมาเป็นผลการเรียนเท่านั้น แต่ยังมีผลอื่นที่เกิดจากการสอน เช่น เจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

สิ่งที่เป็นผลที่ตามมาอีกประเด็นหนึ่งก็คือ การมุ่งถึงการปรับปรุงการสอน โดยให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานของฝ่ายบริหาร ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้ว งานพัฒนาหลักสูตรมี 2 ส่วนที่แยกจากกัน การพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยข้อมูลด้านการสอนและเทคนิคการสอนข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งสองส่วนที่จะต้องไปคู่ด้วยกัน เมื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปและสังเคราะห์แนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของหน่วยงาน นักวิชาการ
นักการศึกษา ในประเทศและต่างประเทศ

แนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา	หน่วยงาน/นักวิชาการ/นักศึกษา						
	กระทรวง	สังกัด ดูทรานนท์	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน	นิพนธ์ ไพฑูริย์	กรม วิชาการ	แสรวิศ	โตแกน
1. ชั้นเตรียมการ							
1.1 จัดระบบการนิเทศการศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันพบปัญหาการนิเทศ			/		/	/	
1.3 สืบรวจความต้องการดำเนินการ	/	/	/	/	/	/	/
1.4 แต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนรับผิดชอบ	/	/	/	/	/	/	/
1.5 เตรียมให้ความรู้บุคลากร	/	/	/	/	/	/	/
1.6 สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง	/	/	/	/	/	/	/
1.7 สร้างความร่วมมือในการวางแผนและการดำเนินการ	/	/	/	/	/	/	/
1.8 กำหนดขอบเขตของการนิเทศ	/	/	/	/	/	/	/
1.9 สรุปผลการดำเนินการที่ผ่านมา	/	/	/	/	/	/	/
2. ชั้นการวางแผน							
2.1 กำหนดขอบเขตของการนิเทศการศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
2.2 กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการนิเทศการศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
2.3 กำหนดระยะเวลาดำเนินการ	/	/	/	/	/	/	/
2.4 กำหนดภาระกิจหรือการดำเนินการ	/	/	/	/	/	/	/
2.5 กำหนดงบประมาณ	/	/	/	/	/	/	/
2.6 กำหนดผู้รับผิดชอบ	/	/	/	/	/	/	/
2.7 ประชุมปรึกษาวางแผนเลือกเทคนิคการนิเทศ	/	/	/	/	/	/	/
2.8 สร้างเครื่องมือในการนิเทศการศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
2.9 วางแผนการเลือกเครื่องมือการนิเทศการสอนให้เหมาะสม ด้านทศกรศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
2.10 เลือกกิจกรรมการนิเทศการสอนในโรงเรียนในรูปแบบที่ เหมาะสมกับบริบท	/	/	/	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา	หน่วยงาน/นักวิชาการ/นักศึกษา						
	กระทรวง	สจตุรพันธ์	สำนักงานคณะกรรมการการ	นิพนธ์ โทณพณิช	กรมวิชาการ	แคว้น	โคแทน
2.II สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้บริหารนิเทศการศึกษา							
3. ขั้นการดำเนินการ	/				/	/	/
3.1 นิเทศในรูปแบบที่หลากหลาย	/	/	/	/	/	/	/
3.2 สังเกตการสอน	/	/	/	/	/	/	/
3.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
3.4 ดำเนินตามแผนปฏิบัติการ	/	/	/		/	/	/
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ	/	/	/		/	/	
4.1 รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง	/	/	/	/	/	/	/
4.2 กำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน	/	/	/	/	/	/	/
4.3 เลือกวิธีการประเมิน			/		/		
4.4 สร้างเครื่องมือที่จะประเมิน	/	/	/	/	/	/	/
4.5 ประเมินผลการนิเทศศึกษา	/	/	/		/	/	/
5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ							
5.1 วางแผนการปรับปรุงเพื่อนำผลไปพัฒนาระบบการนิเทศ การสอนของสถานศึกษา	/	/	/	/	/	/	/
5.2 ดำเนินการประเมินอย่างค่อเนื่อง	/	/	/	/	/	/	/
5.3 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการนิเทศการศึกษาร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้บริหารนิเทศเพื่อนำผลมาพัฒนาการ เรียนการสอน	/	/	/	/		/	/
5.4 สรุปผลและรายงานผล	/	/			/	/	/

2.1 แนวการจัดการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) เป็นทิศทางของการศึกษาของชาติทุกฉบับ โดยเน้นคุณภาพของผู้เรียนและวิธีดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อให้การศึกษาระดับของเยาวชนไทย มีคุณภาพอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

2.1.1 การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (มาตรา 22)

การจัดการเรียนรู้ นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2543 : 3) ได้ระบุว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การดำเนินใด ๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด โดยชี้การศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

ทิศนา ขัมมณี (2542 : 29) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดให้มีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ซึ่งคู่ได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น มีใจจดจ่อผูกพันและมีปริมาณการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มากขึ้น โดยต้องสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 33) ได้ให้ความสำคัญการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2542 : 36) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเองและเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

วิวัฒน์ ระวังทุกข์ (2541 : 12) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้า และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยตนเองได้มีปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างกัน มีส่วนร่วมกันสร้างความรู้อย่างมีกระบวนการ ได้ผลงานที่ดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

สุมณฑา พรหมบุญ (2543 : 11) ได้ัญญัติพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงบรรยายเรื่อง “แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า” เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2542 ณ จังหวัดสงขลา ทรงนิยามการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้อย่างกระชับและ

ชัดเจนว่า “แนวโน้มการศึกษาในทศวรรษหน้า อีกอย่างหนึ่งที่มีมักจะได้ยินได้ฟังกันอยู่ทุกวันคือ การศึกษาที่让孩子เป็นศูนย์กลาง ใน 2-3 วันนี่ไปไหนทุกคนก็พูดให้ฟังถึงเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ได้อธิบายอะไร ทำให้ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ก็ต้องแต่งเองเข้าใจว่า วิธีการส่วนหนึ่งของการศึกษาที่ให้นักเรียน หรือเด็กเป็นศูนย์กลางนั้นเป็นสิ่งที่สอนกันมานานยแล้ว ตอนข้าพเจ้ายังเล็กๆ ก็เคยได้รับการศึกษาแบบนี้ คือ ครูเอาใจใส่ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยการใช้ สู่ จิ ปุ ติ และการศึกษาทั้ง 4 นี้แหละ (คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และ หัตถศึกษา) สถานศึกษาเดี๋ยวนี้ยังใช้ชื่อผู้ก็มี แต่ปัจจุบันสถานศึกษาของเรามีเด็กมาก การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางคงทำได้ลำบากขึ้น ที่สำคัญ และควรเน้นกัน คือ ต้องส่งเสริมผู้เรียนเรื่องการค้นคว้าหาความรู้

ธำรง บัวศรี (2543 : 18) ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ 2 ด้านคือด้านผู้เรียนและด้านผู้สอน หรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้

ด้านผู้เรียนระบุว่าผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ สามารถค้นพบข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมส่วนรวมได้

ด้านผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ระบุว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ใด ๆ ที่ผู้จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพในศักดิ์ศรีสิทธิหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบและที่สำคัญที่สุดคือ ต้องเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 20-21) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระ แหล่งเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่มุ่งเน้น “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ความสามารถสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา เกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับนอกห้องเรียน

ระดับผู้เรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายกิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตัวเอง รวมทั้งการประเมินผล การพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

ระดับห้องเรียน จำแนกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียนและครู เป็นผู้ปฏิบัติดังนี้

1. ได้คิดเอง ท่องเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

2. มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

3. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

ครู มีบทบาทเป็นผู้วางแผนขั้นต้น ทั้งเนื้อหา และวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ระดับนอกห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน

สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2542 : 94) ได้ให้ความหมาย กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 21)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้นั้น กระบวนการคิด และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน

2.1.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม (มาตรา 23)

ความหมายของมาตรฐานทางคุณธรรม และจริยธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายคำว่า

มาตรฐาน หมายถึง สิ่งที่เขาเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

มาตรฐานทางคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีเอาเป็นหลักสำหรับเทียบสภาพคุณงามความดี โดยทั่วไปนามธรรมหรือสิ่งที่แสดงคุณงามความดีทางด้านจิตใจ

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรม ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็น ข้อความประพฤติก หรือกริยาที่ควรประพฤติที่สอดคล้องกับหลักธรรมชาติ หรือสอดคล้องกับความ ถูกต้องดีงาม

มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องถือเอาเป็นหลักเทียบสภาพทาง คุณงามความดีที่อยู่ภายในโดยรู้ได้เฉพาะตน และการถือเอาเป็นหลักเทียบเคียงทางข้อความประพฤติ ปฏิบัติหรือแสดงออกทางกริยาที่ควรประพฤติของคนในสังคมนั้น (กรมสุขภาพจิต, 2544 : 7-8)

วิโรจน์ ศรีโกคา และพีระ รัตนวิจิตร (2544 : 139 - 155) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเพื่อ ฝึกและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้ จัดสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนใช้ หลักธรรมแก้ปัญหา จัดกิจกรรม เกม และเพลงที่แฝงสาระและแง่คิดทางคุณธรรม ฝึกมารยาท และการใช้วาจาตามวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับ นักเรียนและระหว่างผู้เรียนกับเพื่อน ๆ ฝึกให้ผู้เรียนรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เน้นการฝึก ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ การฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม ทางศาสนา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่หวังให้เกิดแก่ผู้เรียน ในด้านคุณสมบัติที่ต้องการเน้น ดังนี้

1. มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
2. มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
3. ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน
4. รู้จักคิด วิจาร์ณ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. มีขันติธรรมต่อการวิจารณ์และความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือหมู่เหล่า
6. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
7. รู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ ผู้ตามที่ดี

มาตรา 81 ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้ออกชน จัดการศึกษา อบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูก ต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการ พัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.

2545 : 22)

การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืนความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

3. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

4. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุป การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมของศาสนาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุกสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม พัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีจิตสำนึก มีพฤติกรรมที่สามารถควบคุม กาย วาจา ใจ ตนเอง ได้ตามระเบียบ กฏ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตน ส่วนรวม และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2.1.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 24)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ เริ่มจากการวางแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการ ได้แก่

1. แก่นแท้ของการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การเรียนรู้ที่เกิดได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ค่อยเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
3. ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
4. ผู้เรียน เรียนรู้ได้ดี ด้วยการสัมผัส และสัมพันธ์
5. สาระที่สมคุณค่าจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความคิด

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่เป็นทั้งของไทยและสากล นำมาจัดสาระกระบวนการเพื่อนำเสนอสู่การปฏิบัติ ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะ ดนตรี กีฬา
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝนกาย วาจา ใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยปฏิบัติที่ดูแลการจัดการศึกษา
 ขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหน่วยงานที่ต้องดูแล
 จัดการศึกษาให้กับผู้เรียนและโรงเรียนจำนวนมากที่สุดของประเทศ ได้กำหนดแนวทางปฏิรูป
 การเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง
 มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข : เรียนอย่างสุขสันต์ด้วยกันทุกคน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประยุกต์ใช้หลักการจากทฤษฎี
 การเรียนรู้อย่างมีความสุข กล่าวคือ เป็นสภาพของการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
 มีอิสระ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เป็นหลากหลายในวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมี
 ประสบการณ์แห่งความสำเร็จและได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพซึ่งมีแนวทางสำคัญคือ บทเรียน
 ต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีความหมาย มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สื่อการ
 เรียนต้องน่าสนใจ การประเมินผลมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
 ครูกับผู้เรียนต้องแสดงออกอย่างนุ่มนวล เป็นมิตร มีเมตตา อ่อนน้อม เข้าใจและยอมรับกันและกัน
 ให้กำลังใจและเกื้อกูลกัน

2. การเรียนแบบองค์รวม : การบูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้

เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมเกลียวกันทั้งในเรื่องใกล้ตัว
 ในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งเรื่องท้องถิ่นเรื่องของสากล การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้ม
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องที่จะเรียนรู้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง
 ครอบคลุมมีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาสภาพสังคม

3. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง : เรียนโดยใช้สมองและสองมือ

การคิดเป็นความสามารถของสมองในการประมวลข้อมูลความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มือให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกัน เมื่อได้คิดแล้วก็นำไปปฏิบัติจริงนั้น ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อ เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกตคิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้แก่ตนเอง

4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น : เรียนร่วมกัน รู้ร่วมกัน

เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์ และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม การทำงานร่วมกันทำให้พัฒนาทั้งทักษะทางสังคมและทักษะการทำงานที่ดีด้วย

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง : เรียนอย่างไรใครตรวจทบทวนตนเองรอบด้าน เป็นการรู้หลักการเรียนรู้และความถนัดของตนเอง เน้นการเรียนรู้กระบวนการว่า การเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นอย่างไร เรียนรู้ด้วยวิธีการอะไร มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร โดยเปิดโอกาสและจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินจุดดี จุดด้อย และปรับปรุงไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป (ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. 2544 : 51-57)

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 23)

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย

เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสาระกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล สีกักยะกระบวนการคิด แก้ปัญหา เรียนรู้จากประสบการณ์จริงผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในทุกเวลาและสถานที่ เพื่อพัฒนาหรือหล่อหลอมให้ผู้เรียน เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่อย่างมีความสุข

2.1.4 การวัดและประเมินผลการศึกษา (มาตรา 26)

ความหมายของการทดสอบ การวัดผล และการประเมินผล การประเมินผลการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ทราบการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

2.1.4.1 การทดสอบ

นันทาลี (Nunnally, 1964 : 5) กล่าวว่า การทดสอบ คือ สถานการณ์มาตรฐานที่จัดขึ้นเพื่อแบ่งบุคคลด้วยคะแนน

มาตรฐาน หมายถึง วิธีการทั้งหมดของการทดสอบ รวมถึงการที่นักเรียนถูกทดสอบด้วยคำถามเดียวกัน หรือปัญหาเดียวกันด้วยวิธีการเดียวกัน

คะแนน หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนแต่ละคน

ครอนบัค (Cronbach, 1984 : 25) กล่าวว่า การทดสอบ เป็นที่มีระบบสำหรับเปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลกับบุคคลอื่น แล้วบรรยายออกมาเป็นตัวเลข

เชส (Chase, 1974 : 11) กล่าวว่า การทดสอบ คือ วิธีการที่มีระบบสำหรับเปรียบเทียบการกระทำของบุคคลกับมาตรฐานที่วางไว้

วิธีการที่มีระบบ หมายถึง การวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าในสถานการณ์ที่กำหนดให้ และมีสิ่งเร้าเช่นนี้ การตอบสนองของบุคคลจะเป็นเช่นไร

การเปรียบเทียบ คือ การนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น เช่น เปรียบกับเพื่อนในกลุ่มหรือมาตรฐานที่วางไว้ เพื่อให้ผลการทดสอบมีความหมาย

เมเรนส์ และเลห์แมน (Mehrens and Lehmann, 1984 : 5) กล่าวว่า การทดสอบ หมายถึง การนำคำถามที่เป็นมาตรฐาน 1 ชุด ให้นักเรียนตอบ

สรุป การทดสอบ เป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการสอนของครู โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง

2.1.4.2 การวัดผล (Measurement)

เขาวดี วิบูลย์ศรี (2540 : 5) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการบ่งชี้ผลผลิตหรือคุณลักษณะที่วัดได้จากเครื่องมือ วัดผลประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างมีระบบ ดั่งนิยามที่ว่า "การวัดผล" คือ การกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนการวัดผลทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่พยายามค้นหาระดับที่แสดงถึงปริมาณของคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งในตัวบุคคล หรือสิ่งของ หรือเหตุการณ์

อีเบล (Ebel. 1965 : 25) ให้ความหมายว่า การวัดผลเป็นการกำหนดตัวเลขแทนคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของบุคคล หรือสิ่งของที่จะวัด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สมิท และอาดัม (Smith and Adam. 1965 : 18) ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึง การรวบรวม และการเรียงลำดับ ข้อมูล ข้อความ ข่าวสาร อย่างมีระบบโดยมีหน่วยของการวัด เครื่องมือที่ใช้วัด และสิ่งที่ถูกวัดด้วย

ไทเลอร์ (Tyler. 1979 : 4) ให้ความหมายว่า การวัดผลเป็นการรวบรวมกิจกรรมหลายอย่างโดยใช้ตัวเลข ตามกฎเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์

เมเรนส์ และเลห์แมน (Mehrens and Lehmann. 1984 : 5) ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึง การวัดคุณลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลนอกจากการทดสอบ เช่น การสังเกต การจัดอันดับคุณภาพ และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ

ธอร์นไคค์ (Thorndike. 1987 : 35) ให้ความหมายว่า การวัดผลหมายถึง วิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติ ของสิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ซึ่งมีความสำคัญกับวิธีการวัด

สรุป การวัดผล หมายถึง การกำหนดตัวเลข แทนปริมาณคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัดอย่างมีกฎเกณฑ์ โดยมีเครื่องสำหรับวัด

2.1.4.3 การประเมินผล (Evaluation)

สุวิมล ว่องวานิช (2543 : 7) การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกวัด โดยการเทียบกับเกณฑ์ จุดเน้นของการประเมินอยู่ที่ความยุติธรรมและความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ซึ่งได้มาจากกระบวนการวัดผลที่มีคุณภาพซึ่งสามารถใช้ผลการวัดที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

กรีน (Green. 1970 : 15) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าข้อมูลที่ได้จากการวัดอย่างมีระบบ

เมเรนส์ และเลห์แมน (Mehrens and Lehmann. 1984 : 5) ให้ความหมายของการประเมินผลว่าเป็นกระบวนการที่จะวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตัดสินคุณภาพของคน

กรอนลันด์ (Gronlund. 1981 : 11) ให้ความหมายว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีระบบของผู้สอนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และมีความหมายลึกซึ้งกว่าการวัดผล เพราะรวมถึงสิ่งที่วัดได้ และวัดไม่ได้

สรุป การประเมินผล เป็นกระบวนการอย่างมีระบบที่จะตัดสินหรือสรุปคุณภาพ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดว่า ผลที่ได้นั้น ดี - เลว, สูง - ต่ำ, มาก - น้อย กว่าเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ตั้งไว้ได้อย่างไร

การวัดและประเมินผลตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้การสอน การเรียนรู้ และการประเมินผลไม่สามารถแยกแยะออกจากกันได้ ครูผู้ซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ ต้องดำเนินการ 3 เรื่อง กล่าวให้ไปด้วยกันอย่างต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interrelate) คือ การสอน การเรียนรู้ และการประเมินผล

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การวัดผลประเมินผลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1. เป็นเรื่องสำคัญในการกำกับติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
2. เป็นเรื่องผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน และการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน
3. เป็นเรื่องนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เสริมประสิทธิภาพการจัดการ เช่น การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบผลจากการประเมิน สามารถนำมากำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการ การวัดและการประเมินผลตามแนวการจัดการศึกษา

การประเมินการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำหรับผู้สอนควรประเมินประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การประเมินเนื้อหาสาระความรู้และทักษะในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร

ส่วนที่ 2 การประเมินพัฒนาการและการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ซึ่งทั้ง 2 ส่วน มีรายละเอียดสิ่งที่จะต้องประเมินดังนี้

1. ความรู้และทักษะพื้นฐานในแต่ละวิชา ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร / มาตรฐานการเรียนรู้
2. ทักษะในการแสวงหาความรู้โดยสังเกตหรือพูดคุยกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรอบรู้ ความเข้าใจ ความคิด การแก้ปัญหา วิถีปฏิบัติ ความมีเหตุผล มุมมอง ความเอื้อยคมทางความคิด

3. ผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ การปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามขั้นตอนที่กำหนด ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ

4. คุณธรรม จริยธรรม หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนแต่ละบุคคลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดด้านผู้เรียน

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 26)

ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติกการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

สรุป การวัดและประเมินผล หมายถึง การประเมินเนื้อหาสาระความรู้และทักษะ พัฒนาการ และคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังเกตการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.1.5 การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 27)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดหลักการสำคัญข้อหนึ่งว่า "ผู้เรียนสำคัญที่สุด" การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเอง โดยมีองค์ประกอบทั้งที่เป็นหลักสูตรแกนกลาง และจากที่สถานศึกษากำหนดขึ้นจากสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น จากการศึกษาติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยที่ใช้อยู่ คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้ติดตามผล และดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดหลายประการไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็น

ต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์

3. การนำหลักสูตรไปใช้ ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิดสร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการ และทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาดังประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่มีหลากหลายในยุคสารสนเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 1)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545 : 5-6) ได้บรรยายเรื่องของหลักสูตรสถานศึกษา ณ โรงแรมคลาสสิก กรุงเทพฯ เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2545 ระบุว่า หลักการของหลักสูตรมีโครงสร้างให้ยืดหยุ่น เนื่องจากเรากระจายอำนาจไปที่สถานศึกษาอีกระดับในเรื่องสาระ เวลาเรียน การจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ สถานศึกษาจะต้องทำหน้าที่ 3 รูปแบบ ในระบบ นอกระบบ และอรรถศาสตร์ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานของหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณภาพการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมโดยใช้ให้ผู้เรียนใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School base) การใช้หลักสูตรจะสะท้อนความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและชุมชน หลักสูตรของสถานศึกษาเบื้องต้นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาไทย เพราะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารการคิดและการเรียนรู้ การอ่านช่วยกระตุ้นให้คนคิด และจินตนาการเพิ่มศักยภาพการคิดระดับสูง ถ้าผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วเขาควรมีความคิดที่ดีขึ้น (Higher thinking) และพัฒนาทักษะการจัดการ การดำเนินชีวิตและให้เขาสามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ถ้าคนไม่ได้เรียนรู้ก็จะทำเศรษฐกิจฐานความรู้ไม่ได้ (Knowledge base)

สิปปนนท์ เกตุทัต (2541) กล่าวไว้ในการประชุมพิจารณาร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2541 ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร สรุปทัศนะของการอภิปรายที่ต้องการให้มีหลักสูตรใหม่ไว้ ดังนี้ หลักการและเป้าหมายของหลักสูตร ควรเน้นทั้งคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ต้องสร้างความพอใจระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากลตามสภาพโลกไร้พรมแดน เนื้อหาความรู้ที่เด็กต้องเรียน ไม่ควรเบ่งข้อมมากเกินไป และควรทำให้ผู้เรียนชุมชน สามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของตนเองได้ ครอบคลุมความเติบโตของเด็กทั้งด้านสมอง สุนทรียภาพ ร่างกายและกีฬา ต้องให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ด้วยสถานการณ์จริง เช่น โครงการต่าง ๆ กล่าวคือ สร้างเอง รู้เอง เสริมสร้างเด็กให้เป็นคนดี เก่ง และมีสุข ลดกฎ กติกา และกรอบที่รัดตึงเพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียน - ห้องถื่น

จัดการด้วยตนเอง คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียนที่จะต้องเผชิญต่อกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อหาสาระของหลักสูตร
2. ยุทธวิธีการสอน
3. ภาษาและพฤติกรรมของครู
4. พฤติกรรมของผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง
5. สภาพแวดล้อมทางการเรียน
6. สื่อและวัสดุการเรียนการสอน
7. การจัดเวลา สถานที่และบุคคล
8. การวัดและประเมินผล

หลักสูตรทุกระดับได้บรรจุสาระสำคัญไว้เหมือนกัน เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการมีสาระสำคัญ 7 หัวข้อคือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหา การเรียนการสอน เวลาเรียน การวัดผล-ประเมินผลและติดตามผล และสาระสำคัญของหลักสูตร (จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด/หลักการ เนื้อหา) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรหรือเอกสารหลักสูตรจะไม่ได้กล่าวถึงประสบการณ์โดยตรง แต่ก็สามารถแสดงให้เห็นแนวทางที่จะให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้ ดังนั้นถ้ากำหนดนิยามของหลักสูตรในรูปของประสบการณ์ ก็จะต้องมองให้ลึกกลงจนถึงขั้นปฏิบัติการ ควรตีความหมายของหลักสูตรว่าเป็นประสบการณ์หรือมวลประสบการณ์จึงไม่ใช่เป็นการตีความที่ผิด เป็นแต่เพียงต้องการชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์นั้นแหละที่จะแสดงผลของหลักสูตรออกมาให้เห็น

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 26)

ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สรุปได้ว่า การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดประสบการณ์ หรือ มวลความรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในทุกด้านที่โรงเรียนได้จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระ ความรู้ทักษะ และคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามความมุ่งหมาย

ของการจัดการศึกษาของชาติ

2.1.6 ความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ (มาตรา 28)

การบริหารและจัดการการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ สิทธิมนุษยชาติในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 28 "รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา" ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิของชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตราที่ 43 "บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย" นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 10 ได้กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการศึกษาไว้ว่า "การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย" แต่มีเด็กบางคนขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองตามความสามารถ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคม ทางเศรษฐกิจและการจัดการศึกษารัฐบาลเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กทุกคนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของสภาพร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ ภาษาและสภาพอื่นใด จึงหาวิธีจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับเด็กทุกคนได้มีโอกาสเท่าเทียมกัน

2.1.6.1 การบริหารและจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ดังนั้น การศึกษาพิเศษจึงแตกต่างไปจากการศึกษาสำหรับเด็กปกติ ในด้านเกี่ยวกับวิธีสอน กระบวนการ เนื้อหาวิชา (หลักสูตร) เครื่องมือ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น การวิศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช. 2545 : 90) ได้จำแนกเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเป็น 10 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2) เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3) เด็กที่มีความบกพร่องทางการสติปัญญา 4) เด็กที่มีความบกพร่องทางการร่างกายและการเคลื่อนไหว 5) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 6) เด็กที่มีความบกพร่องทางการพฤติกรรม 7) เด็กออทิสติก 8) เด็กสมาธิสั้น 9) เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน และ 10) เด็กปัญญาเลิศ

2.1.6.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ห้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดหมายสองประการนี้เป็นแนวทางที่สำคัญที่สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและ

แนวทางนั้น ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาให้เด็กเกิดความสนุกสนานและเพลิดเพลินในการเรียนรู้ ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี สื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. ส่งเสริมและพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภค ที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลเป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ (สปช. 2545 : 116)

2.1.6.3 จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสมดุลทั้ง ด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างมีความสุข
2. มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี มีสุนทรียภาพ
3. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา มีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์
4. มีความรู้และทักษะที่จำเป็น และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีความพร้อมที่จะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถแข่งขันอย่างสันติในสังคมโลก

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 28 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 27)

หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนา

องค์ความรู้ และพัฒนาสังคม

สรุป ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ หมายถึง หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ มีความความมุ่งหมายที่ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทุกระดับการศึกษา มีโอกาสได้เรียนรู้ อย่างเหมาะสมตามวัยและศักยภาพ สมดุลทั้งความรู้ และคุณธรรม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง โดยเน้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนรู้ร่วม ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.1.7 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน (มาตรา 30)

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจะเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน และการวิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

1. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 การวางแผนการสอน

1.1.1 การวิเคราะห์หลักสูตร คือ การศึกษาคำอธิบายรายวิชา หรือหน่วย การเรียนรู้แล้วจำแนกเป็น เนื้อหาสาระ กิจกรรมและจุดประสงค์

1.1.2 การวิเคราะห์ผู้เรียน คือ การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ด้านข้อมูลส่วนตัว ความรู้ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความประพฤติกของผู้เรียน

1.2 การเตรียมแผนการสอน (แผนการสอน / แผนการจัดการเรียนรู้)

1.2.1 การเตรียมเนื้อหา / สาระการเรียนรู้ คือ การกำหนดเนื้อหาสาระในแผน การสอน / แผนการเรียนรู้

1.2.2 การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การกำหนดกิจกรรมที่จะใช้ จัดการเรียนการสอน

1.2.3 การเตรียมสื่อ / แหล่งการเรียนรู้ คือ การกำหนดสื่อ / แหล่งการเรียนรู้ที่ จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.2.4 การเตรียมการวัดและประเมินผล คือ การกำหนดวิธีการและเครื่องมือวัดผล

1.2.5 คุณภาพของแผนการสอน / แผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการสอนหรือ แผนการจัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างน้อยควรประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ / เนื้อหา / สาระการเรียนรู้ / กิจกรรม / สื่อ / แหล่งการเรียนรู้ / การวัดผลและประเมินผล และการ สรุปผลการเรียน

1.3 การจัดการเรียนการสอน

1.3.1 ความสอดคล้องกับผู้เรียน คือ การมีกิจกรรมหลากหลายสอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน

1.3.2 การฝึกทักษะ และกระบวนการคิด คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สังเกต รวบรวม วิเคราะห์ สรุป และเชื่อมโยงข้อมูล

1.3.3 การฝึกปฏิบัติ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ หรือเรียนรู้จากเหตุการณ์ หรือของจริง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.3.4 การสร้างองค์ความรู้ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสามารถสรุปสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

1.3.5 การบูรณาการ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ กระบวนการเรียนรู้ คุณธรรม และจริยธรรม

1.4 การใช้สื่อการเรียนการสอน

1.4.1 ความเหมาะสมของการใช้สื่อ คือ การใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรม และวัยของผู้เรียน

1.4.2 การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ คือ ผู้เรียนและครูใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนรู้ร่วมกัน หรือผู้เรียนใช้สื่อการเรียนรู้โดยลำพังคนเดียวหรือใช้ร่วมกับเพื่อน

1.4.3 การประเมินผลการใช้สื่อ คือ การประเมินผลการใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และนำผลการประเมินไปปรับปรุง พัฒนาและเผยแพร่

1.5 การวัด และประเมินผล

1.5.1 กระบวนการวัดและประเมินผล คือ การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

1.5.2 คุณภาพของการวัดและประเมินผล คือ วิธีการวัดและประเมินผล หลากหลาย ครอบคลุม วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และได้ผลการประเมินตรงกับความสามารถที่แท้จริง

1.5.3 การมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล คือ ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวัดผล และนำผลมาพิจารณาประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 31 - 38)

2. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือการพัฒนา และรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 29)

สรุป การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวางแผนการสอน การเตรียมแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การปฏิบัติกรณีศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้จัดกิจกรรมกรณีศึกษาที่สอดคล้องตามสาระกรณีศึกษา ตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 9 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษา การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความ

มุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. การปฏิบัติกรณีศึกษาตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

กระบวนการกรณีศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการบริหาร และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ผู้บริหารจึงมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในกรณีการศึกษา ดังที่ สุรศักดิ์ ปาเส (2543 : 9) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาโรงเรียน และผู้บริหารเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพองค์กรให้ก้าวหน้าไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ดังนั้น กรณีศึกษาปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นี้ คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมกรณีศึกษาที่สอดคล้องตามสาระกรณีศึกษา ตามแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่ง สปช. (2543 : 20-21) ได้เสนอแนวทางการนิเทศตามแนวการจัดการศึกษาไว้ 9 ด้าน ดังนี้ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม การนิเทศการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการจัดแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการประเมินผลการศึกษา การนิเทศการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การนิเทศความ

มุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และการนิเทศการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

2.1.8 การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน ตามมาตรา 22

การจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สปช. 2543 : 20) ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพและธรรมชาติตามพหุปัญญา 2) สาระการนิเทศ (สปช. 2542 : 8) ได้แก่ พัฒนาการของผู้เรียนตามวัย การจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล กระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และ หลักการและวิธีสอน แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย และ 3) กิจกรรมการนิเทศ ได้แก่ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากการปฏิบัติจริง การใช้สื่อการนิเทศทางไกลแก่ครูผู้สอน ใช้กระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน และการนำเสนอผลงานของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ การจัดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยและความสามารถของผู้เรียน ด้วยการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพและใช้กระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการนิเทศ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นประเมินผล และขั้นปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติการนิเทศ โดยการกำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง

2.1.9 การนิเทศการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม ตามมาตรา 23

การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับตนเอง สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เกิดความสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยใช้หลักศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความรู้และทักษะคณิตศาสตร์และภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง โดยมีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม (สปช. 2543 : 20) ได้แก่ การจัดการศึกษาที่เน้นการส่งเสริมความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้การแสวงหาความรู้การพัฒนาหลักสูตร การบูรณาการหลักสูตรสำหรับ

ผู้เรียน กล่าวคือ ตนเอง สังคม ชุมชน ชาติ สังคมโลก ระบบการเมืองการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา และการประยุกต์ใช้ประโยชน์ ความรู้ด้านคณิตศาสตร์ ภาษา และการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และความรู้และทักษะในการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอและมีความสุข 2) สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 9) ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของครอบครัว ชุมชน สังคม ในการสร้างคุณภาพความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี กระบวนการเรียนรู้การใช้และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงานทางศาสนา การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอื่น การใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 9) ใช้การนิเทศแบบพาทำในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม การนำเสนอตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่หลากหลายเกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้สื่อในการนิเทศ เสนอแนวทางในการศึกษาคุณภาพของนักเรียนทางด้านภาษา และคณิตศาสตร์ เสนอแนวทางแก้ไขด้านที่นักเรียนบกพร่องทางภาษา และคณิตศาสตร์

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามหลักศาสนาของตน รับบทบาทหน้าที่ของตนต่อครอบครัว ชุมชน สังคม รู้จักใช้ บำรุงรักษา พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปฏิบัติจริง ด้วยการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในภารกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และการใช้ภาษาไทยอย่างมีความสุข

2.1.10 การนิเทศ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ตามมาตรา 24

สถานศึกษาต้องจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด ต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผสมผสานความรู้และปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้อื้อต่อการเรียนรู้ในทุกเวลา และสถานที่ โดยมีแนวการนิเทศตามสาระ และกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (สพช. 2543 : 20) ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน การจัดให้ผู้เรียนเรียนจากสถานการณ์จริง การผสมผสานและทักษะให้สมดุลและการปลูกฝังคุณธรรมให้ดีงามในทุกเวลาที่เรียนรู้ การส่งเสริมสนับสนุนการจัดบรรยากาศของห้องเรียน โรงเรียน ให้อื้อต่อการเรียนการสอน การส่งเสริมกระบวนการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำผลมาใช้ในการจัดการศึกษา และการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรร่วมจัดการศึกษาได้ตลอดเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานที่ตามความเหมาะสม 2) สาระการนิเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 10) ได้แก่ พัฒนาการของผู้เรียน จิตวิทยาการศึกษา สาระการเรียนรู้

ตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ และการบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา การใช้แหล่งเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดสถานที่การเรียนรู้ 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 10) ได้แก่ การจัดสื่อตามสาระการนิเทศเพื่อเผยแพร่ การประชุมปฏิบัติการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และการประชุมปฏิบัติการพัฒนาการจัดกิจกรรมและการวัดประเมินผลของครู นักเรียน โรงเรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้และบูรณาการการเรียนรู้ และพัฒนาครูและบุคลากรอย่างหลากหลายอย่างต่อเนื่อง ในด้านจิตวิทยา การจัดทำสื่อ การพัฒนาการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความสนใจของผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง บูรณาการความรู้ แก้ปัญหาได้ ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล ทั้งคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2.1.11 การนิเทศ การจัดแหล่งเรียนรู้ ตามมาตรา 25

สถานศึกษาต้องส่งเสริม และจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อันได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล แหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ มีแนวการนิเทศ ตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนวการจัดแหล่งเรียนรู้ (สพช. 2543 : 21) ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้แหล่งข้อมูลให้พอเพียงมีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์เพื่อ การศึกษาอย่างคุ้มค่า 2) สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 11) ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน และชุมชนการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 11) ได้แก่ การจัดการศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนของครู การประชุมปฏิบัติการวางแผนใช้แหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน การนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประชุมปฏิบัติการ / การร่วมพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน และการให้ความรู้แก่ชุมชนเรื่องแหล่งเรียนรู้และการให้ความร่วมมือ

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ โดยผู้บริหารและครูร่วมกันวางแผนกับชุมชนในการจัดแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ

2.1.12 การนิเทศ การวัดและประเมินผลการศึกษา ตามมาตรา 26

ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียน การสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยมีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนวการวัดและประเมินผลการศึกษา (สพข. 2543 : 21) ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนตามพัฒนาการ และสภาพที่เป็นจริง มีการทดสอบควบคู่ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้สถานศึกษา ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ และการใช้ผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประโยชน์ 2) สาระการนิเทศ (สพข. 2542 : 12) ได้แก่ การประเมินผล การจัดเพิ่ม สะสมงาน จิตวิทยาการศึกษา คุณธรรม จริยธรรม 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพข. 2542 : 12) ได้แก่ การเผยแพร่เอกสารความรู้ การจัดประชุมปฏิบัติการพัฒนางานกิจกรรม การเรียนรู้และการวัดประเมินผล เสนอแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน คุณธรรม จริยธรรมที่ ชุมชนพึงประสงค์ การนำเสนอผลงานของผู้เรียน และการนำเสนอและร่วมคิดร่วมพัฒนา การจัดทำ เพิ่มสะสมงานของนักเรียน ครู ผู้บริหาร

สรุปได้ว่า การนิเทศการวัดและประเมินผลการศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนใช้วิธีการที่หลากหลายรูปแบบในการประเมินพัฒนาการ พฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยการจัดอบรม พัฒนา เผยแพร่ ให้ความรู้ การวัดผลและประเมินผลในแต่ละระดับและรูปแบบของการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่ครูผู้สอน จัดทำ เพิ่มสะสมงานอย่างเป็นระบบ และเผยแพร่ผลงานการพัฒนาผู้เรียนต่อสาธารณชนใช้ผลการประเมิน มาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาต่อ

2.1.13 การนิเทศการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 27

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อ ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อ การศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ ปัจจุบันในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนวการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพข. 2543 : 21) ได้แก่ สนับสนุน ส่งเสริม ในการสร้างหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับ ความ เป็นไทย การดำรงชีวิตไทย อาชีพ สภาพท้องถิ่น สังคมไทย และมีพื้นฐานในการศึกษาต่อ ส่งเสริม

สนับสนุน ให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับปัญหาและบริบทชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนต่อครอบครัวชุมชนแบบไทย สังคม และประเทศชาติ 2) สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 13) ได้แก่ หลักสูตร การศึกษาและการจัดทำ ข้อมูลชุมชน / ท้องถิ่น การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา การศึกษาข้อมูลผู้เรียน จิตวิทยาการศึกษา และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรายสาระการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 13) ได้แก่ จัดประชุมอบรม / สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ เรียนรู้เรื่องหลักสูตร การประชุมปฏิบัติการจัดทำเครื่องมือการศึกษาชุมชน การประชุมปฏิบัติการจัดทำสาระของหลักสูตรและรายการที่เกี่ยวข้อง การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านจิตวิทยาการศึกษา การประชุมปฏิบัติการการพัฒนาการเรียนการสอน ให้สอดคล้องตามแนวการปฏิรูปการศึกษา ความต้องการและพัฒนาการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริม ให้ครูผู้สอนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาชุมชน อบรมให้ความรู้ ประชุม ปฏิบัติการแก่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู ผู้ปกครอง จัดประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ร่วมวิพากษ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับหลักสูตรแกนกลาง

2.1.14 การนิเทศ ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตามมาตรา 28 (สพช. 2542 : 27)

ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และผู้ที่มีความสามารถพิเศษต้องมี ลักษณะที่หลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตรจะเป็นวิชาการ และวิชาชีพ ที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความ สมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่ง ระดับอุดมศึกษาจะเน้นพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม โดยมีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนว ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ (สพช. 2543 : 21) ได้แก่ ร่วมพิจารณาการจัดหลักสูตร สื่อสำหรับเด็ก เด็กด้อยโอกาส ฯลฯ (ตามมาตรา 10) เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามวัยและศักยภาพ ผู้เรียน ซึ่งสาระของหลักสูตรประกอบด้วยความสมดุลระหว่าง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบต่อ ทั้งทางด้านวิชาการและด้านอาชีพ 2) สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 14) หลักสูตร การศึกษาข้อมูลชุมชน การจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษา การศึกษาผู้เรียนเป็น รายบุคคล การศึกษาพิเศษ และกิจกรรมเสริมความสามารถ 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 14) ได้แก่ การจัดประชุมอบรม / สัมมนา / ปฏิบัติการเรื่องหลักสูตร การประชุมปฏิบัติการจัดทำเครื่องมือ

การศึกษาชุมชน การประชุมปฏิบัติการจัดทำสาระของหลักสูตรและรายการที่เกี่ยวข้อง การศึกษา
คูงาน และการนำเสนอผลการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า การนิเทศความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริม
ให้ครูผู้สอนได้ศึกษาอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามความถนัด ความสนใจที่
ความมุ่งหมายจะส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทุกระดับการศึกษา ตามความสามารถของผู้เรียน
เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยและศักยภาพ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง
โดยเน้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการเรียนร่วม เพื่อให้เป็นคนดี เก่ง
และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

2.1.15 การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ตามมาตรา 29

การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการศึกษา สถานศึกษาต้องร่วมกับบุคคล
ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชา
ชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดย
การจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหา
ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง
กับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสพการณ์การ
พัฒนาระหว่างชุมชน โดยมีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนว
การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (สพช. 2543 : 21) ได้แก่ การประสานงานกับสถานศึกษา
องค์กร สถาบัน เอกชน บุคคล ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบ
การ เพื่อให้ความร่วมมือในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการศึกษา ด้วยกระบวนการ
การเรียนรู้ภายในชุมชน การฝึกอบรม พัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าว
สาร การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา 2) สาระ
การนิเทศ (สพช. 2542 : 15) ได้แก่ ข้อมูลชุมชน / การจัดทำข้อมูลชุมชน แนวทางการให้ความรู้แก่
ชุมชนตามความสนใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และวิชาการตามความสนใจ
ของชุมชน 3) กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 15) ได้แก่ การสนทนาตัวอย่าง / แนวทางในการจัดทำ
ข้อมูล เสนอแนะวิธีการศึกษาความสนใจของชุมชน จัดทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น เสนอแนวทาง
เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนตามปกติ และจัดกิจกรรมอบรม / ประชุม / ประชุม
ปฏิบัติการ

สรุปได้ว่า การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ผู้บริหาร ครู
และบุคลากรร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ด้วยการ
เผยแพร่ ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทางด้านวิชาการทุกด้านตามความสนใจ และสอดคล้องกับวิถีชีวิต

ของชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อสนับสนุนให้มีการแสวงหาความรู้ และจัดทำข้อมูลชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยาการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาภูมิปัญญาระหว่างชุมชน โดยเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนปกติ ด้วยการนำมาประยุกต์ใช้และพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา

2.1.16 การนิเทศ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ตามมาตรา 30

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนในแต่ละระดับการศึกษาของผู้เรียนอย่างเหมาะสม (สพข. 2542 : 29) มีแนวการนิเทศตามสาระ และกิจกรรมการนิเทศ คือ 1) การนิเทศตามแนว การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน (สพข. 2543 : 21) ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมสามารถทำวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียน 2) สาระการนิเทศ (สพข. 2542 : 16) ได้แก่ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้รายกลุ่มประสบการณ์ การจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล การวิจัยในห้องเรียน และกรณีศึกษา 3) กิจกรรม การนิเทศ (สพข. 2542 : 16) ได้แก่ การเผยแพร่สื่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การเสนอแนวการพัฒนาเทคนิค การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายกลุ่ม ประสบการณ์และการ บูรณาการ แลจัดประชุมระดมความคิดครูผู้สอน ผู้สนใจในการกำหนดขอบข่ายการวิจัยในห้องเรียนเสนอแนวการจัดกิจกรรม และแนะแนวการศึกษาสำหรับครูทุกคน

สรุปได้ว่า การนิเทศการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวางแผนการสอน การเตรียมแผนการสอนการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน สนับสนุนการผลิตและเผยแพร่สื่อ ผลงาน พัฒนาเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสาระและการบูรณาการ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วิเคราะห์ผู้เรียน ผลการเรียน เพื่อนำปัญหาไปจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับ และจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อให้ความรู้แก่ครูผู้ปกครอง และนักเรียน

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 กับการนิเทศการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 มีจำนวน สถานศึกษาทั้งหมด 449 โรงเรียน มีนโยบายและแนวทางการปฏิบัติการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

ดังนี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มี นโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการวิชาการ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ 4) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การแนะแนวการศึกษา 7) การนิเทศการศึกษา 8) การประเมินผลการเรียน 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพใน 10) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ส่วนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีนโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการงานวิชาการ คือ 1) พัฒนาหลักสูตร 2) พัฒนาการกระบวนการเรียนการสอน 3) การประเมินผลการเทียบโอน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

แนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 1) การศึกษาและสำรวจความต้องการของชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน 2) การวางแผน จัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์ผลดีผลเสีย และความเป็นไปได้ของแผนงาน 3) การดำเนินการ ให้สถานศึกษาจัดศูนย์การเรียนรู้แก่ชุมชน จัดตั้งเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน 4) ประเมินผล ตามความพึงพอใจของชุมชน ส่วนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 คือ 1) การศึกษาและสำรวจเพื่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนให้โอกาสแก่นักเรียนและผู้ปกครอง 2) การวางแผน การจัดทำโครงการจัดกิจกรรม เพื่อรองรับสภาพความต้องการและการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้แก่ชุมชน 3) การดำเนินการ จัดประชุมสัมมนาตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ครอบครัว 4) การประเมินผล การประเมินผลพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียน การออกเยี่ยมบ้าน และชุมชน โดยใช้เครื่องมือที่มีการออกแบบร่วมกันของผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน

ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ได้มีแนวปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ในสถานศึกษาที่เหมือนกันและคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ยังให้สถานศึกษาบริหารจัดการสถานศึกษา ตามแนวทางปฏิบัติของคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 38) ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความเหมาะสมของสภาพบริบทในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอการพัฒนาแนวทาง การปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยขอนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1 งานวิจัยในประเทศ

เสริมศิษฐ์ ทิมพันธ์ดี (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กิ่งอำเภอรุ่งทราย พบว่า ความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา รวมทุกด้านและแยกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านพัฒนาวิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและด้านพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียน

อกินันท์ นาระคะ (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนประถมศึกษาบนพื้นที่ว่า สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พบว่า การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนที่ได้ปฏิบัติค่อนข้างมาก คือ จัดหาเอกสารหลักสูตรให้แก่ครู โดยการรับจากสำนักงานประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดโดยตรงวางแผนจัดครูเข้าในชั้นเรียน โดยผู้บริหารเป็นผู้พิจารณาตามความรู้ความสามารถและความถนัด จัดหาสื่อการเรียนการสอนให้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนะนำให้ครูใช้วัสดุท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสื่อการเรียนการสอน มอบหมายให้ครูบรรณารักษ์รับผิดชอบงานห้องสมุด จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนสนใจหนังสือ และเข้าไปใช้ห้องสมุด ส่งครูเข้าประชุมอบรมเชิงวิชาการ ติดตาม ตรวจสอบวิธีการหลักฐานในการวัดและประเมินผล

การเรียนการสอนของครู ใช้การวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินการด้วยวิชาการ โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติงานประจำปี ติดตามและส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนการสอน โดยผู้บริหารตรวจสอบ แนะนำทุกสัปดาห์ และนิเทศการสอนในชั้นเรียนโดยสังเกตการสอนและเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการนิเทศนั้น การศึกษาสภาพปัจจุบันที่เป็นจริง ศึกษาปัญหาและความต้องการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นธรรมชาติ มีแผนปฏิบัติการนิเทศ ปฏิบัติการนิเทศตามแผนที่วางไว้ อย่างเคร่งครัดต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีการติดตามประเมินผลการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

นราวิชญ์ บวรบุญฤทธิ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและความต้องการของครูเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน โดยคณะกรรมการนิเทศของกลุ่มโรงเรียน สำหรับกลุ่มแม่ฮ่องสอน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พบว่า

1. ปัญหาและความต้องการของครูเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอนโดยคณะกรรมการนิเทศของกลุ่มโรงเรียน

ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนทั้ง 4 ด้าน คือ การนำหลักสูตรไปใช้ในการผลิต และใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางส่วนความต้องการของครูอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ปัญหาด้านกิจกรรมการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการของครูในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องการประชุมปรึกษาหารือเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2. แนวทางเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน ได้แก่ การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของครู การแข่งวัดดูประสงค์ ช่วงเวลาผลการนิเทศและติดตามอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอโดยเป็นการให้คำปรึกษาและนำ ช่วยเหลือครูมากกว่าตรวจสอบ รวมทั้งให้ครูได้นิเทศซึ่งกันและกัน

มานพ สุทธิศิลป์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การใช้เกณฑ์มาตรฐานการนิเทศภายในสำหรับพัฒนางานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า โรงเรียนได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานการนิเทศภายในของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำหรับพัฒนางานวิชาการโดยได้กำหนดผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายในอย่างชัดเจน ผู้รับผิดชอบมีความเข้าใจขอบข่ายและความรับผิดชอบของตนมีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อวางแผนการนิเทศมีการวางแผนการนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน และได้ดำเนินการตามแผนนิเทศที่วางไว้สำหรับการประเมินผลการนิเทศ โรงเรียนได้ทำการประเมินผลการนิเทศอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียน

สมเกียรติ รัตนวิฑูรย์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการนิเทศภายในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่านตามการรับรู้ของครูผู้สอน พบว่าพฤติกรรมการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการนิเทศภายในตามการรับรู้ของครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้ 1. ด้านความเป็นผู้นำ ครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณบริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการนิเทศในระดับมาก โดยรับรู้สูงสุดในเรื่องการส่งเสริมให้ครูเตรียมการสอน และส่งเสริมให้ครูเตรียมการสอนและส่งเสริมให้ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่เหมาะสมกับความถนัดหรือความสามารถ 2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณบริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการนิเทศในระดับมาก โดยรับรู้สูงสุดในเรื่องการวางตัวได้เหมาะสม แสดงความเป็นมิตรกับบุคคลโดยทั่วไปและหักทายเป็นกันเองกับครูอยู่เสมอ 3. ด้านกระบวนการกลุ่มครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณบริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการนิเทศใน

ระดับมาก โดยรับรู้สูงสุดในเรื่องมีการประชุมเพื่อพัฒนางานร่วมกัน และมอบหมายงานให้ครูทุกคนมีโอกาสรับผิดชอบงาน 1 กิจกรรมนิเทศอย่างเหมาะสม

สุวะ พรหมณ์กระโทก (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องทักษะการนิเทศของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 ของครูในเขตการศึกษา 11 พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีทักษะการนิเทศโดยภาพรวมอยู่ระดับมาก และการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 ของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการนิเทศของผู้บริหารกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ทักษะการนิเทศของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู โดยภาพรวมที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ทักษะเชิงเทคนิควิธีและทักษะเชิงการจัดการ

อกสิทธิ์ บุตรเหล็ก (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การนิเทศการศึกษาที่พึงประสงค์ของครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 4 พบว่า การนิเทศการศึกษาที่พึงประสงค์ของครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 4 อยู่ในระดับมากและมากอย่างยิ่งทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ระดับที่พึงประสงค์สูงสุดคือ การวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำแผนการสอนหรือแผนการเรียนรู้อื่นๆ 2) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ระดับที่พึงประสงค์สูงสุดคือ การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ระดับที่พึงประสงค์สูงสุดคือ การให้ความรู้เรื่องสื่อ การใช้สื่อจัดการเรียนการสอน 4) ด้านพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียน ระดับที่พึงประสงค์สูงสุดคือ การจัดทำรายงานผลการเรียนต่อผู้ปกครอง นักเรียน

เหืองใจ แจ่มเงิน (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและความต้องการการนิเทศภายในของครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนนครเจดีย์ จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้บริหารมีงานต่าง ๆ มากจึงทำให้งานนิเทศการสอนปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง ผู้บริหารควรลดงานต่าง ๆ บางเพื่อดูแลด้านวิชาการให้มากขึ้น

ไพศาล ทองเนื้อแปด (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) การปฏิบัติการนิเทศศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็ง

และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและข้างต้น 2) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนแกนนำปฏิบัติการนิเทศการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 มากกว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนปกติเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ปฏิบัติพอ ๆ กัน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

อาดัมส์ และโบว์ (Adams and Bowie, 1957 : 211-215) ได้วิจัยเรื่อง "เราเรียนอย่างไร ความเกี่ยวข้องกับงานนิเทศ" (How We Learn : Implication for Supervision) ผลการวิจัย พบว่าการนิเทศการศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ผู้ทำกรนิเทศก์เป็นผู้ให้บริการแก่ครูโดยตรง

คาร์ริม (Karim, 1979 : 7081-A) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรมการนิเทศการศึกษาก่อนใช้ปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษาอเมริกา เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในป่ากีสถาน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการนิเทศที่มีผลต่อการเรียนการสอนสูง ได้แก่ การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ การเปิดหลักสูตรภาคฤดูร้อน การจัดประชุมภายในโรงเรียน การอบรมครู การส่งเสริมการอ่าน การจัดตั้งห้องสมาคมวิชาชีพ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดป๋ายนิเทศ การจัดตั้งห้องสมุดอาชีพ การจัดหลักสูตรอุดมศึกษาเพื่อให้ครูศึกษาต่อการทัศนศึกษาและการบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญ การปฏิบัติการนิเทศให้เกิดประสิทธิภพนั้น ควรมีการบริหาร การประสานงาน และการจัดการที่ดี ให้ความสะดวกและอิสระต่อครูการนิเทศรายบุคคลจะเปิดโอกาสให้ครูได้ค้นคว้าและเข้าร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

แอกที (จูไรร์คน์ เอิบกมล, 2544 : 45 ; อ้างอิงจาก Agthe, 1980, *The Elementary principals Perception of Their Own and Teachers Rols in Curriculum Decision Making*, p. 3076-3077) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูในงานวิชาการ พบว่า ครูใหญ่ยอมรับว่างานปรับปรุงการเรียนการสอน ต้องทำเป็นรูปคณะกรรมการให้ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบ ครูใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการนิเทศการศึกษาระดับน้อย ครูใหญ่ และครูในห้องเรียนมีความเห็นว่า นวัตกรรม และเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตร

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ และบทบาทในการนิเทศการศึกษากายในโรงเรียน โดยการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ บริการ การวางแผน แก้ปัญหา เปลี่ยนแปลง และพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ร่วมกับครูผู้สอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุง และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

5. สรุปแนวคิด หลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการปฏิบัติการสังเคราะห์ข้อมูลแนวทางการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน จากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติการนิเทศ
การศึกษา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 36-37) ; สงัด อุทรานันท์ (2530 : 46) ; สำนักงาน
คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 23) ; นิพนธ์ ไทยพานิช (2531 : 36) ; กรมวิชาการ
(2543 : 17) ; แฮร์ริส (Harris. 1985 : 14-15) และโคแกน (Cogan. 1973. : 36) สรุปได้ 5 ขั้นตอน
ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ หมายถึง ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และจัดระบบการนิเทศการศึกษา
เพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ เพื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญตลอดจนการวิเคราะห์
ข้อมูล ในการพัฒนาต่อไป
2. ขั้นการวางแผน หมายถึง การรวมกลุ่มปรึกษาหารือ อภิปราย ถกเถียงแสดง
ความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อวางแผนพัฒนาจัดทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ
3. ขั้นการดำเนินการ หมายถึง การดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ติดต่อกับประสานงาน
การจัดทำคู่มือ ตรวจสอบความสมบูรณ์ นิเทศติดตามผล และปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความพึงพอใจ
4. ขั้นการประเมินผลการนิเทศ หมายถึง สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดขั้นตอน
ย่อยต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการแล้วมาประเมินผล
ตลอดจนค้นพบปัญหาข้อขัดข้องที่จะเกิดขึ้น ในระหว่างการประเมินและแก้ไขปัญหานั้นทันที
5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ หมายถึง การวางแผน ปรับปรุง เพื่อนำผลไปพัฒนา
ระบบการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป